

SERVET-İ FÜNÛN MECMUASI'NDA YAYIMLANAN TİCARET MEKTEBİ YAZILARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ahmet Sait ÖZKUL¹

ÖZET

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda açılan yükseköğretim kurumları içerisinde işletmecilik, ticaret ve muhasebe eğitiminde en öne çıkan kurum Ticaret Mektebidir. Okul 1883 yılında "Hamidiye Ticaret Mekteb-i Âlisi" adıyla açılmıştır. Okulun adı 1915 yılında Ticaret Mekteb-i Âlisi olmuştur. Servet-i Fünûn Mecmuası'nda "Ticaret Mekteb-i Âlisi" hakkında yayınlanan 1915 tarihli üç yazı bulunmaktadır. Bu yazılarda; Ticaret Mektebinin Türk ve Müslüman vatandaşlara ticaret öğretmek için üstlendiği önemli misyon, Ticaret Mektebinin daha iyi eğitim vermesi için yetkili makamlar tarafından yayınlanan tavsiye niteliğindeki rapor ve bu mektep vasıtasıyla Türk ve Müslüman halka ticaretin ve ticaret eğitiminin nasıl benimsetilebileceği konusunda çözümler yer almaktadır. Çalışmada ilk olarak bu yazılar hakkında bir değerlendirme yapılmış ve daha sonra bu yazıların günümüz alfabesine transkripsiyonu gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti'nde Ticaret Eğitimi, Ticaret Mektebi, Ticaret Mekteb-i Âlisi, Servet-i Fünûn Mecmuası.

AN ASSESSMENT ON TICARET MEKTEBI ARTICLES PUBLISHED IN SERVETI FUNUN JOURNAL

ABSTRACT

Ticaret Mektebi is the most prominent institution which gives business, trade and accounting education among higher education institutions opened in Ottoman Empire in 19th Century. This school was opened with the name of "Hamidiye Ticaret Mektebi Alisi" in 1883. The name of the school became "Ticaret Mektebi Alisi" in 1915. There were three 1915 dated articles published about "Ticaret Mektebi Alisi" in Serveti Funun Journal. These articles include; an important mission which Ticaret Mektebi took on for teaching trade to Muslim and Turkish citizens, an advisory report published by authorities for Ticaret Mektebi to give better education and solutions about how Turkish and Muslim peoples could adopt trade and trade education by

¹ Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, saitozkul@sdu.edu.tr

this school. In this study, firstly the assessment about articles has been made and later these articles have been transcribed to present-day alphabet.

Keywords: *Trade Education in Ottoman State, Ticaret Mektebi, Ticaret Mektebi Alisi, Serveti Funun Journal.*

1. GİRİŞ

Ülkemizde son yıllarda işletmecilik tarihi ve ticaret eğitiminin tarihsel boyutu ile ilgili akademik çalışmalara bir yönelme görülmektedir. Bu çalışmaların sayısının her geçen gün artması, işletmecilik ve yönetim bilgisinin eğitim boyutundaki tarihsel kökenlerinin tespit edilmesi adına da umut vericidir. Bu tespitler yapılırken araştırmacıların dikkatini çeken noktalardan birisi Osmanlı Devleti'nde ticaret eğitiminin verildiği yükseköğretim kurumlarıdır. Osmanlı Devleti'nde özellikle 19. yüzyılda birçok yükseköğretim kurumu açılmıştır. 19. yüzyıl Osmanlı yükseköğretim kurumları içerisinde ise ticaret eğitimi konusunda en çok öne çıkan okul Ticaret Mektebidir. Ticaret bilgisi ve pratiği konusunda gerekli donanımına sahip insan gücünü üretmek için tesis edilen bu mektebin açılışı ise ancak 19. yüzyılın sonunda gerçekleşebilmiştir. Ticaret Mektebi hakkındaki bu gelişmeler arşiv belgelerinden, yayımlanan müfredat programlarından ve okulda eğitimi verilen ders kitaplarından izlenebildiği gibi özellikle II. Meşrutiyet sonrası dönem Osmanlı basınındaki bazı kaynaklar vasıtasıyla da izlenebilmektedir. Basındaki bu kaynaklardan birisi de Servet-i Fünûn Mecmuası'dır. Bu çalışmada öncelikle Servet-i Fünûn Mecmuası'nda Ticaret Mektebi ile ilgili olan 1915 tarihli üç yazı ile o günün sosyal ve ekonomik koşullarını yansıtan kaynaklar dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmaktadır. Daha sonra ise Servet-i Fünûn Mecmuası'nda yer alan üç yazının günümüz alfabesine transkripsiyonu gerçekleştirilmektedir.

2. SERVET-İ FÜNÛN MECMUASI'NDAKİ TİCARET MEKTEBİ YAZILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Servet-i Fünûn Mecmuası'ndaki Ticaret Mektebi yazıları ile ilgili çeşitli çıkarımlar ve değerlendirmelerin yer aldığı bu bölüm; *Servet-i Fünûn'daki Ticaret Mektebi Yazılarının Müellifi, Servet-i Fünûn'un Ticaret Mektebini Konu Alması, Türk-Müslüman ve Gayrimüslim Halkın Ticarete ve Ticaret Mektebine Yönelik Yaklaşımları, Türk ve Müslüman Gençlerin Ticarete ve Ticaret Mektebine Yönelimleri İçin Öneriler* başlıklarından meydana gelmektedir.

2.1. Servet-i Fünûn'daki Ticaret Mektebi Yazılarının Müellifi

Servet-i Fünûn 1891-1944 yılları arasında yayımlanan bir sanat ve edebiyat dergisidir. 27 Mart 1891'den itibaren Ahmet İhsan (Tokgöz) tarafından yayımlanmaya başlamıştır (Parlatır, 2009: 573). Zamanının bilimsel gelişmeleriyle ilgili konuları aktaran bir mecmua olarak yayın hayatına başlayan Servet-i Fünûn, sonrasında edebiyat meselelerinin de ağırlıklı olarak ele alındığı bir mecmua olmuştur. Fakat edebiyat konularının ağır bastığı dönemde bile sadece Servet-i Fünûn yazarlarının yazı ve şiirlerini yayımlayan bir dergi olmamıştır. Kimi zaman edebî kimi zaman fennî kimi zamanlarda da yarı edebî yarı fennî bir kimliğe bürünen Servet-i Fünûn'un birçok konuyu köşelerine taşımakla beraber eğitim-öğretim ve iktisadi konuları da okuyucularına aktardığı görülmektedir (Andı, 2006: 533-544). Kuruluşunun ilk yıllarında Ticaret Mektebi ve ticaret eğitimi hakkındaki gelişmelere Osmanlı basınında yer verilmiş olsa da (Erdem, 2011: 648), II. Meşrutiyet'in 1914-1923 safhasında Osmanlı basınında Ticaret Mektebi ve ticaret eğitimi ile ilgili yazılara daha sık yer verildiği söylenebilir. Bu dönemde ticaret eğitimine ve Ticaret Mektebine yönelik yazılara köşelerinde yer veren yayın organlarından birisi de Servet-i Fünûn Mecmuası'dır.

Öncelikle Servet-i Fünûn Mecmuası'nda Ticaret Mektebi ile ilgili yazıların kim tarafından hazırlandığına dair yazıların başında, sonunda veya mecmuanın kapağında herhangi bir bilgi bulunmadığını belirtmek gerekmektedir. 21 Ocak 1915 tarihli yazının büyük bir kısmı Maarif Nezareti'nin raporundan ve 7 Ekim 1915 yazının da neredeyse tamamı Ticaret Mektebi'nin ders programlarından ibaret olsa da bu konuların kimin tasarrufuyla derginin köşelerine taşındığı önem arz etmektedir. Bu konuda ise kesin bir bilgiye sahip olunmamakla beraber yazıların derginin sahibi olan Ahmet İhsan tarafından yazıldığı ihtimali bulunmaktadır.

Çünkü bir araştırmada; Servet-i Fünûn Mecmuası'nda 1100 civarında yazının imzasız olarak yayımlandığı ve bu yazıların büyük bir kısmının Ahmet İhsan (Tokgöz) tarafından kaleme alınma ihtimali olduğu, bu ihtimali ise mecmuanın ilk sayılarında geçen "*Gazetede münderic bilcümle imzâsız makâlât ser-muharririndir.*" ibaresinin desteklediği ifade edilmektedir (Andı, 2006: 542).

Ahmet İhsan'ın 1915 tarihli söz konusu yazıları yazma ihtimalini daha da kuvvetlendiren sebeplerden birisi 1909-1917 yılları arasında Ticaret Mekteb-i Âlîsi'nde *İktisâdî Coğrafya* muallimliği yapmış olmasıdır (Ebüzziya, 1989: 94-95). Ticaret Mektebinin 1916-1917 yıllarını içeren eğitim programlarının yer aldığı eserde de; "*Ahmet İhsan Bey/Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne Kudemây-ı Mezunînden/Coğrafya-yı İktisâdî Muallimi*" ifadesi yer almaktadır (Ticaret Mekteb-i Âlîsi Talimatname ve Müfredatlı Ders Programı, 1916: 3). Bu bağlamda Servet-i Fünûn'daki söz konusu üç yazıda da,

Müslüman-Türk gençlerinin Ticaret Mektebinde eğitim görmelerine yönelik cesaretlendirici ve teşvik edici bir üslubun varlığı gözden kaçmamaktadır. Ayrıca Hem Mülkiyeden arkadaşı hem de çok yakın dostu olan Ticaret Mektebi müdürlerinden Gelenbevîzade Said Bey'in kendisini bu göreve seçmesiyle mektepte muallimlik yapmış olması da (Çankaya, 1968/1969: 148-150) Ahmet İhsan'ın Ticaret Mektebi ile ilgili yazılar neşretme konusunda öne çıkabileceği ihtimalini akıllara getirmektedir.

2.2. Servet-i Fünûn'un Ticaret Mektebini Konu Alması

Servet-i Fünûn 1915 tarihli üç yazısıyla Ticaret Mektebini konu almasında; yukarıda ifade edildiği gibi derginin sahibinin etkisi olduğu ihtimali ile beraber o dönemin siyasi ve ekonomik konjonktürünün de etkili olduğu belirtilebilir.

Osmanlıda Tanzimat'tan sonra liberal iktisadi düşüncenin etkinliğinden bahsedilebilse de II. Meşrutiyet'ten sonra yoğun bir şekilde iktisadi milliyetçilik düşüncesi devlette etkin bir rol oynamıştır (Mardin, 2010: 106-107). Tabi ki bu durum Türkiye'de önceki dönemlerde iktisadi telakki bağlamında hakim olan beççi-devlet düşüncesinin aşılması, baba-devlet düşüncesine geçişin sağlanmasıyla neticelenmiştir. Sonuçta iktisat/ticaret eğitimi de doğal olarak bu konjonktürden etkilenmiştir. İkinci Meşrutiyet'in özellikle ikinci safhası olan I. Dünya Savaşı yıllarına tekabül eden dönemi, savaşın da etkisiyle devletin iktisat politikasında bereketli bir uyanıklık ortaya çıkarmıştır. İktisadi olarak gerçekleşen bu uyanıklığın doğal olarak eğitime de yansması gecikmemiştir. Bu dönemde Hukuk Fakültesi yabancı bilim adamlarıyla desteklenirken diğer taraftan da Ticaret Mekteb-i Alisi'ne ehemmiyet verilmiştir. Hatta Ticaret Mektebi 1917 senesinde yayınlamış olduğu dergiyle, mektep içerisindeki tedrisatı mektep dışına da taşımayı hedeflemiştir (Fındıkoğlu, 1946: 56-58).

Ticaret bilgisini topluma aktarmak konusunda Ticaret Mektebi'nin bu dönemde kendi bünyesindeki yayınlarıyla bir misyon üstlenmesiyle beraber bu halin Osmanlı basınına yönelik yansımaları da önemlidir. Çünkü basında bu konuda çıkan yazıların, hem devletin iktisadi politikaları hakkında bilgileri ve tartışmaları içermekte hem de iktisadiyatın eğitim-öğretim boyutuyla ilgili önemli haberleri ve yorumları bünyesinde barındırabileceği ifade edilebilir.

Örneğin Osmanlı basınında iktisadiyatın eğitim-öğretim boyutuyla ilgili konulara yayınlarında yer veren kaynaklardan biri olan Servet-i Fünûn'a göre devletin ilerlemesi ticaret, ziraat ve sanayinin gelişmesiyle mümkündür. Bu gelişmeyi sağlayacak etken ise ticaret bilgisi hakkında donanımlı ve uzman gençlerdir. Bu gençlerin yetiştirileceği yer ise Ticaret Mekteb-i Âlisi'dir.

Ticaret eğitimi ile ilgili araştırmalarda da; Ticaret Mektebinde zamanın ticaret bilgileriyle donanmış ve memleketi ticaret vasıtasıyla ileri götürecek bireylerin yetiştirilmesi amaçlandığı belirtilmektedir. 1883 yılında “Hamidiye Ticaret Mekteb-i Âlisi” adıyla açılan okul, eğitime başladığı ilk yıllardan itibaren zaman içerisinde müfredat programları, isim ve mekan açısından değişime uğramıştır. 1909 yılında okulun adı “Ticaret Mekteb-i Âlisi” olmuş ve sonraki yıllarda okulun müfredat programlarında değişikliğine gidilmiştir. 1915 yılı müfredat programları ile ilgili değişikliklerin yapıldığı önemli tarihlerden birisidir (Ergin, 1977: 1131-1147, Güvemli, 2003: 105-139).

Servet-i Fünûn'un özellikle 1915 tarihinin müfredat programları açısından önemine binaen Ticaret Mektebi hakkında bilgilere, yorumlara, önerilere ve rapora yer veren söz konusu üç yazıyı yayımladığı ifade edilebilir. Bununla beraber hem devletin iktisadi politikalarında hem de Ticaret Mektebi'nin programlarında önemli değişimlerin olduğu II. Meşrutiyet yıllarının ikinci safhasına tekabül eden bir zaman diliminde yayımladığı bu yazılarıyla halkı ticarete ve ticaret eğitimine teşvik etmeye çalıştığı yorumu yapılabilir.

2.3. Türk-Müslüman ve Gayrimüslim Halkın Ticarete ve Ticaret Mektebine Yönelik Yaklaşımları

Servet-i Fünûn'un ele aldığı önemli konulardan birisi de Türk-Müslüman Osmanlı vatandaşlarının ve özellikle de gençlerinin ticarete ve ticaret eğitimine ilgi göstermemeleridir.

Osman Ergin'e göre, Türk-Müslüman Osmanlı vatandaşlarının ticarete olan bu ilgisizliklerinin kaynağını tespit etmek için, Osmanlı'nın içtimai ve ticari tarihine bakmak gerekmektedir. Osmanlı Türk'ünün ticarete olan bu duruşunu da onun sosyal hayatında, toplumun ve yöneticilerin sanat ve ticaret algısında aramak ve bulmak lazım gelmektedir. Tanzimat'ın ilanından sonra halka verilen haklardan dolayı ticarete bir genişlik meydana gelmiş, herkes istediği yerde, istediği şekilde dükkanını açmış ve belirli şartlara bağlı olmaksızın ticaret hayatlarına başlamıştır. Bu serbest ortamdan, özgürlüklerin ve hakların daha da artmasından en çok gayrimüslimler yararlanmışlardır. Çünkü baştan beri Avrupa ile ticaret yapıyorlar, dillerini ve kültürlerini biliyorlar, ticaretteki ve sosyal hayattaki ahlaklarını tanıyorlardı. Ayrıca kendi çocuklarını da ticaret yolunda ilerlemeleri için yetiştiriyorlardı. Böylelikle Tanzimat'tan sonra bütün ticareti de ellerine almış olacaktı. Kapitülasyonlardan dolayı devlet tarafından memleketin sanayisi ve ticareti tam bir koruma altına alınmadığından ve Avrupa tacirleri vergiden muaf olduklarından dolayı diğer milletlerin kültürünü tanımayan, ticaret anlayışını ve dillerini bilmeyen Müslüman tacirler ticaret hayatından çekilmeye başlamışlardır. Gayrimüslim tüccarların çocukları ticaretle iç içe

olduklarından ve ticaret hayatı konusunda yetiştirildiklerinden dolayı ticarete yönelmişlerdir. Müslüman tacirlerin çocukları ise bu dönemde açılan mülki ve askeri okullara yönelerek devlet kapısında asker veya memur olarak iş hayatlarına devam etmek durumunda kalmışlardır. Bir süre sonra gözüne çarpan bu durum karşısında devlet, ticaretin öğretilmesi için Ticaret Mektebi açmış ve halktan istekli olanların bu okula katılımını sağlamaya çalışmıştır (Ergin, 1977: 1131-1135).

Fakat Servet-i Fünûn'da da ifade edildiği gibi Ticaret Mektebi ikinci açılış tarihi olan 1895'ten beri bir türlü rağbet görmemektedir. Aslında 1885 tarihinde okuldaki öğrenci sayısının toplamda 93 olduğu ve sadece 20 öğrencinin Müslüman olduğu göz önüne alındığında (BOA, A.AMD. 350-10) okulun açıldığı günden beri Türk-Müslüman Osmanlı vatandaşları nezdinde popüler olmadığı ifade edilebilir. 1915 yılı baz alındığında ise yirmi değil belki otuz yıldır Ticaret Mektebi bir türlü istediği öğrenci sayısı ve niteliği açısından eğitim-öğretim hedeflerine ulaşamamaktadır.

Servet-i Fünûn'un 21 Ocak 1915 tarihli sayısında yayımlanan raporda, Türk ve Müslüman halkın ticaret eğitimine yönelme konusundaki isteksizliklerinin temel nedenleri;

1. Özellikle Türk ve Müslüman halkın ekonomi ile ilgili konulara lakayt kalma alışkanlığından kaynaklı olarak, hayatlarını devam ettirmek ve geçimini sağlamak için devlet işinden başka bir çare görmemesi,
2. Türk ve Müslüman gençlerin erken yaşlardan itibaren etkileşim halinde oldukları çevreden ticaretin ne kadar değerli bir meslek olduğunu öğrenmemekle beraber ticaret meselesini ve/veya mesleğini hakir gören bir tavır takınmaları,
3. Türk ve Müslüman halkın zihnindeki "bu mektepten çıkınca iş bulunamaz" düşüncesi ile beraber, özellikle ebeveynlerin ticarete yönlendirmek isteseler bile, zaten geçim darlığı çektiklerinden dolayı kendilerine maddeten yük olmamasını arzu etmeleri neticesinde çocuklarını, mezun olunca iş bulacaklarını düşündükleri okullara göndermeleri,

olarak ifade edilmektedir. Rapor özetle, Türk-Müslüman halkın ticaretle uğraşanları ve ticaretin olumlu yönlerini gözlemleyebilecekleri çevreye sahip olmayışını ve zihniyet yapısını, ticarete yönel(e)meyişlerinin asıl sebepleri olarak göstermektedir.

Servet-i Fünûn'un yayınladığı raporda bir kıyaslama da yapılarak; Ticaret Mektebine Türk-Müslüman halkı ve özellikle de gençlerin ilgisiz kalma nedeninin gerekçesi olarak, "...te'mîn-i mâi'et ve hayât için hükûmet kapılarından başka çare görmemek..." düşüncesi gösterilirken, gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının ve gençlerinin Ticaret Mektebine ve ticarete bakış

açısı için ise, “...anâsır-ı sâireye sahip gençler...iktisâdiyâtın ulviyetine ve ebvâb-ı istifâdesine vâkıftır.” ifadesi kullanılmaktadır. Gayrimüslim Osmanlı vatandaşları hem çevrelerinden ticarete atılmak için destek görmekte hem de ticaret yapmaya karşı cesaretli bir tavır takınmaktadırlar. Raporda bu bakış açısına sahip ve zaten ticaret yapmak isteyen gayrimüslimlerin ve/veya çocuklarının Ticaret Mektebini, ticaret eğitimlerini alacakları doğru bir başlangıç noktası olarak gördükleri de ifade edilmektedir.

2.4. Türk ve Müslüman Gençlerin Ticarete ve Ticaret Mektebine Yönelmeleri İçin Öneriler

Son dönem Osmanlı basınında özellikle gençlerin ticarete ve ticaret eğitimine yönelmelerini öneren yazılar bulunmaktadır. Örneğin 20 Ocak 1894 tarihli Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi'nde yer alan “Şehâdetnâmeli Talebe” başlıklı yazıda; gençlerin sadece memuriyeti seçmeleri konusunda hevesli olmaları, teessüfle karşılanan bir meyil olarak ifade edilmekte ve gençlerin memuriyetten ziyade ticarete atılmalarının onların fitratları için daha uygun olduğu belirtilmektedir. Aynı yazıda halkımızın ticaret yapma fikrine sahip olduğu halde ticaret eğitimini ihmal ettiği ve aslında halkımızda ticaret yapma konusunda doğal yeteneklerin bulunduğu şeklinde yorumlara da yer verilmektedir. Bu yazıda ayrıca Ticaret Mektebinden ziyade ticaret yapacak olanların ticaret eğitimine teşviki bağlamında tavsiyelere yer verilmektedir. Özellikle ticarete teşvik için de “istîdad-ı fitrî”, “istîdâd-ı tabîî” gibi anahtar kelimeler kullanılarak gençlerin/halkın “ticaret konusunda doğuştan gelen eğilime ve yeteneğe sahip oldukları” motivasyonu üzerinde durulmaktadır (Baykan vd., 2007: 221).

Servet-i Fünûn'un 21 Ocak 1915 tarihli sayısında yayımlanan raporda da Türk ve Müslüman halkı Ticaret Mektebine gitmeye teşvik etmek için aşağıdaki öneriler sunulmaktadır.

Ticaret Mektebi Mezunlarına İş Temin Etmek: Türk-Müslüman halkı Ticaret Mektebine yönlendirmenin ilk adımı, bu mektepten mezun olanlara devletin referans olmasıyla, bütün maliye, bayındırlık ve sanayiye yönelik şirketlerde istihdam edilmelerini sağlamaktır. Bu teminat ile ebeveynin zihnindeki çocuklarının Ticaret Mektebinden mezun olunca işsiz kalmaları yönündeki olumsuz düşünceler ortadan kalkacaktır. Raporda gençlerin ticarete yönelmeseler bile devletin teminatıyla şirketlerde maaş karşılığı çalıştırılması aslında Ticaret Mektebine çocuklarını göndermek istemeyen velilere cesaret vermek için tasarlanmış bir çare olarak ifade edilmektedir.

Ticaret Mektebinin Eğitim Kalitesini Artırmak: Mezunların istihdam edildikleri iş yerlerinde daha verimli olabilmeleri için Ticaret Mektebindeki eğitim hakkında da düzenlemelerin yapılması gereklidir. Bu düzenlemeler; okulda yabancı dil öğretimine önem verilmesi, teoriden ziyade pratik ağırlıklı bir eğitim yapılması ve öğrencilerin sadece okul yönetimi tarafından

onaylanan değil sektörün önemli temsilcilerinin de onayladığı bir imtihana tabi tutulmaları olarak özetlenebilir.

3. SERVET-İ FÜNÛN'DA TİCARET MEKTEBİ VE TİCARET EĞİTİMİ HAKKINDAKİ YAZILARIN TRANSKRİPSİYONU

Bu bölümde Servet-i Fünûn Mecmuâsı'nın 1915 tarihine ait 1233, 1238 ve 1269 numaralı yayınlarında yer alan Ticaret Mektebi ve ticaret eğitimi konulu yazıların günümüz alfabesine aynen transkripsiyonu yapılmıştır. Ticaret Mektebi ve ticaret eğitimi hakkındaki gelişmelerin Servet-i Fünûn Mecmuâsı tarafından nasıl haber yapıldığı ve/veya yorumlandığının öğrenilmesi; hem işletmecilik/girişimcilik/ticaret eğitimi açısından değerli bir yükseköğretim kurumu olan Ticaret Mektebinin tarihsel birikimine katkı sağlanması hem de Osmanlıda ticaret eğitiminin tarihsel boyutunun aydınlatılması açısından önem arz etmektedir.

3.1. “Mülkümüzde Ticâret ve Sanâyî Meslekleri-Ticârette, Sanâyîde Bîgâneliğimiz-Ticâret Mekteb-i Âlisinin Islâhı-Maârif Nezâretinin Himmeti”

“Teâliyât-ı müstakbelemiz miftâhının ticâret zirâat ve sanâyîmizin te'mîn-i inkişâfında olduğu ber-kat'iyet-i riyâziye ile tâyîn etmiş ve bu düstûr Hükümet-i Seniyyece dahî kabûl buyurulmuştur. İnkişâf-ı iktisâdîmizi te'mîn için lâzım gelen en mühim unsur ulûm-ı ticârîyede kesb-i rûsûh etmiş gençlerdir; bunları da yetiştirecek yer, Ticâret Mekteb-i Âlisidir. Mektebin matlûb olan şu ihtiyâcı te'mîn eyleyecek bir halde bulunmadığını nazar-ı dikkate alan Maârif Nezâret-i Celîlesi âhiren mektebin islâhı zımında bir komisyon teşkil ve erbâb-ı ihtisâsî dâvet eylemişti. Komisyonca tanzim olunan rapor Nezâret-i Celîlece tamamıyla tasvîb ve kabûl buyurulmuş ve tatbîkâtına müteallik program ve tâlimâtın ihzârı için işbu komisyonun devâm-ı mesâisi emrolunmuş olduğundan teâlî-i iktisâdîmize fevkalâde alâkadâr olan bu raporun aynen dercini ve kâri'lerimizin nazar-ı dikkatini celbi münâsib gördük:

Ticâret Mektebinin islâh ve îtilâsını te'mîn etmek üzere muhtelif zamanlarda vukûa gelen gayretlere rağmen bu mektebin evlâd-ı vatan nazarında rağbetsiz kalması her şeyden evvel halkımızın ve alelhusus Türk ve Müslüman unsurunun iktisâdiyâta bîgâne kalmak îtiyâd-ı müessifiyle te'mîn-i maîşet ve hayât için hükümet kapılarından başka çâre görmemek galat-ı rü'yetinden mütevelliddir. Vâkiâ vatandaşlarımızdan anâsır-ı sâireye mensûb gençler gerek aileleri ve gerek akrabâ ve taallukâtı münâsebetleriyle behemehâl birer muhît-i ticârî ve sanâyîye temâsta bulunarak iktisâdiyâtın ulviyetine ve ebvâb-ı istifâdesine vâkıftır. Onlar herhalde o temâsta buldukları zevâtın teşvikâtıyla ve kemâl-i cesâretle iktisâdiyâta müteallik

mesâlikten birini tercih ederek cidâl-i hayâtîye atılır ve bu bâbda kendi mektepleri onlara güzel mahrec olur.

Türk ve Müslüman evladları ise daha genç sınından itibaren temâs eyledikleri muhitlerde ticâretin nasıl bir meslek-i semeredâr ve ulvî olduğunu öğrenecek yerde bilakis bu meslek-i celîle karşı fikirleri hiss-i istihfâf ile ve bigânelik ile imlâ olunur. O mesâlikte te'mîn-i maîşet ihtimallerini nâkâbil-i iktihâm müşkilât içinde gören ebeveyn, bâzen teşvikât ile, yâhud şu son senelerde kemâl-i şükranla meşhûd olan cereyânın te'siri ile çocuğu meslek-i ticârete sevk etmek istese bile zâten dıyk olan menâbi-i maddiyesi kendisini her zamân nevmîdilere düşürmekte olduğundan oğlunun bir mektebde ikmâl-i tahsilden sonra kendisine bâr olmaktan kurtulmasını arzu eder; binâenaleyh hangi mekteb ikmâl-i tahsili müteâkib maddî ve kâbil-i temâs bir maâşî te'mîn eyliyorsa her türlü teşvik ve emele rağmen behemehâl oğlunun istikbâl-i maddisini te'mîn eden o mektebi tercih eyler.

Şu mülâhazâta binâendir ki Türk ve Müslüman evlâd velîlerini nazariyâta ve düstür-ı iktisâdilere müstenid teşvikat ile meslek-i ticâretin kabûlüne sevk etmek pek müşkil olmuş ve bunun netice-i tabîyesi olarak Ticâret Mekteb-i Âlisi yirmi seneye karîb müddettir mevcûd olduğu halde halktan bir türlü rağbet görmemiş ve dört sene akdem bu mektebin tarz-ı tadrîsi ile programlarında ciddi bazı ıslâhât kabûl olunmuş olduğu halde o mektebe mürâcaat edenlerin adedi ber-mâkûs netîce vermiştir.

Bâlâda şerh eylediğimiz hâlât, Ticâret Mektebindeki manzara-i tevakkufun en esaslı sebebini teşkil eyler. Buna çâre olmak üzere teâliyât-ı iktisâdiye bigâneliğinin Müslüman velîlerden zâil olacağı zamâna intizâren onların hâlet-i fikriyesine göre tedâbîr ittihâzını lâzım görüyoruz. Bu tedâbîr ise Ticâret Mektebinden mezun olacak efendilerin memleketimizde mevcûd bilcümle müessesât-ı mâliye ve nâfia ve sanâiye şirketlerinde tercihen kabûlünü hükûmeti-i seniyyenin te'mîn etmesidir. Bir nizâma müstenid olarak bu te'mînât verildiği takdirde hitâm-ı tahsilde evladlarını boş kalacak zanneden ebeveyn, büyük bir cesâret alır; eylevm Hukuk Mektebine ve Mekteb-i Mülkiyeye hücum eden gençlerden bir kısm-ı mühimm ve münevveri mutlaka Ticâret Mektebi rahlelerine koşar. Mesele şu ilk cesâret-i rûhiyenin ihdâsından ibârettir.

Bu bâbda bir misâl zikretmek istiyoruz ki o da Mekteb-i Mülkiyenin zamân-ı te'sisindeki şeklidir. İlim ve irfân ile ve mâlûmât-ı cedîde ile mücehhez ve muâmelât-ı umûmiyede istîmâli zarûrî bir lisân-ı ecnebîye vâkıf memurların fikdâni hasebiyle kırk sene evvel ekâbir-i devletin hiss eylediği ihtiyâc sevgiyle Mekteb-i Mülkiyenin te'sis olunduğu zaman oradan neş'et edecek efendilere kazâ kaymakamlığı, sefâret kâtibliği ve şûrây-ı devlet mülâzımlığı te'mîn olunmuş idi. İşte bu te'mînâtın verdiği teşvik ile ebeveyn evladlarını tahsîl-i âliye sevk eyledi; hâlbuki o zamanların hâlet-i rûhiyesi

tahsil-i âlînin ve tecdîdkârâne tâlîm ve terbiyenin lüzûmuna kâil olmaktan başka lisân-ı ecnebîye vukûfu zâid görür idi.

Mekteb-i Mülkiyenin geçirdiği edvâr-ı tahsîliyyeyi ve oradan neş'et eden efendilerin bu memlekete olan hidemât-ı ilmiye ve idâriyeleri nazar-ı dikkate alınınca zaman-ı te'sîsde vaz' edilen te'minatın ne büyük tâziyâne olmuş olduğu tahakkuk eder.

O halde, mâdemki Müslüman velîler ticâretin nasıl müfid ve lâzım meslek olduğunu şimdilik anlamıyorlar; velîlerin anlayacağı tarzda pişgâh-ı emellerine ümîd kapıları açalım; çocuklarının bizzat ticârete sâlik olmazlarsa müessesât-ı ticâriye ve mâliyyede "maâş" bulacaklardır diye iknâ edelim. Şu kanâatin sevkiyle bir defa gençlerin meslek-i ticârete doğru cereyânı teshîl olunsun, ondan sonrası kendi kendine hâsıl olur.

Ticâret Mektebine rağbeti artırmak üzere bâlâda mebhûs te'minat-ı nizâmîyenin vaz'ından sonra oradan çıkacak efendilerin hükümetçe sevk olunacakları müessesât-ı mâliye ve ticâriye ve nâfiada iş görmeye elverişli ve oraların muhtaç olduğu mâlûmât ile mücehhez olmaları icâb eder ki bu bâbdaki mütâlaâtımız dahî bervech-i âtîdir:

Evvelâ- Ticâret Mektebini tâlî ve âlî olarak ikiye taksîm edip her iki kısmın bir binâ dâhilinde ve idâre nezâretinde olması şartıyla sınıflarının beş seneye iblâğı ve bunun üç senesinin tâlî ve iki senesinin âlî ittihâz olunması lâzımdır. Tâlîde ikmâl-i tahsîl edenlere şehâdetnâme tevzî olunacaktır ve gerek bunlar ve gerek hâricdeki bu derece iktidâr-ı tahsîliye gösterenler sunûf-ı âliyyeye kabûl olunup tahsîle devam edecektir.²

Sâniyen- Ders saatleri yevmiye altı saate iblâğ edilecek yani haftada cem'an mutlaka 36 saat ders okunacaktır.

Sâlisen- Mektebe kabûl için mürâcaat edecek efendilerin bir şehâdetnâme hâiz oldukları takdirde dahî müsâbaka imtihânuna tâbi tutulmaları meşrût olmalarıdır. Bu sayede programı iyi olduğu halde tahsîl ve mâlûmâtı matlûb derecede olmayan mezun efendilerin Ticâret Mektebine duhûlü men' olunmuş olacaktır.

Râbian- Âlem-i ticâretin bir sâha-i cidâl olmasına ve bu sâhada mücâdele-i iktisâdiye faaliyetine girmek ancak mutlakâ bir lisân-ı ecnebîyi güzelce tekellüm ve tahrîr kudreti meşrût bulunmasına binâen mektebe kabûl olunacak efendilerin tâlî sınıflarda, eylevm memâlikimizin en mühim lisân-ı ticârîsi olan Fransızca'yı tamamıyla öğrenmelerine îtina olunacaktır.

²Memleketimize lâzım gelen unsur-ı ticâret şimdilik tâlî tahsîlini ikmâl etmiş gençlerdir. Ticâret Mektebi birçok seneler bütün gayretini bu derecede tahsîl görmüş efendiler yetiştirmeye hasrederse bunların cümlesinin istikbâlini ve memleketin iktisâdiyâtını te'min etmiş olur; Türk unsuru şimdikiye kadar bigâne kaldığı şu tarîk-i müsmire girer.

Efendiler mekâtibe-i ticâriyede, mükâlemede ve Fransızca Usûl-i Defterîde ciddî mümârese peydâ etmiş olacaklardır.

Hâmisen- Almanca lisânı âlem-i ticâretin şimdilik ikinci ve birkaç sene sonra muhakkak birinci miiftâhı olacağından Ticâret Mektebi şakirdânının müddet-i tahsîliyesi zarfında Alman lisânının dahî hakkıyla elde etmesini te'mîn edecek dersler konulacak yani haftada otuz iki saat dersin mutlakâ on iki saati Fransızca ve Almanca'ya münhasır olacaktır. Tâlî kısmın son sınıfında Usûl-i Defterî ve İlm-i Eşya ve Coğrafya-yı İktisâdî gibi bazı dersler Fransızca lisân ile tâlîm olunacak ve bu derslerde muallimin sâde Fransızca takrîr etmesine ve o yolda ecvibe almasına îtinâ edilecektir. Kezâlik âlî kısmın son sınıfında dahî bir iki ders behemehâl Almanca tadrîs edilecektir.

Sâdisen- Ticâret Mektebinin umûm vezâif-i tahsîliyesinde te'mîn-i muvaffakiyet için "nazari" usûlden ziyâde (amelî) Pratique usûllerin ittihâzı meşrûr olduğundan şimdiki programda mevcûd bazı dersler tayy edilmeli ve talebenin ticâret ve sînâât aleminde muhtaç olduğu mâlûmât-ı umûmiyenin tezyidine hâdim dersler ilâve olunmalıdır.

Sâbian- Ticâret Mektebi mezunlarına müessesât-ı mâliye ve nâfianın mahrec gösterilmesi ve bu cihetin bir kayd-ı nizâmî ile te'mîni meselesinde, o müessesât idârelerine emniyet bahş olmak üzere programların tanzîmi keyfiyetinde müessesât-ı mezkûre ile istişâre edilmesi ve imtihanlarda oralardan mümeyyizler davet olunması ve bu mümeyyizlerin mekteb şehâdetnâmelerine mümeyyiz sıfatıyla vaz'-ı imzâ etmesi ziyâdesi ile te'mîn-i fâide eyleyecektir. Mülgâ Kadıköy Frer Mektebi'ndeki ticâret şubesinden mezun olanların imtihanlarında Osmanlı Bankası, Kredilyone gibi müessesât-ı mâliyeden ve hatta Düyûn-u Umûmiye ve Reji İdâreleri'nden birer mümeyyiz bulundurulduğunu ve bunların şehâdetnâmelere vaz'-ı imzâ etmekle mezunların kendi müesseselerine kabûlü husûsunda bir tahahhüd-i zumnî icrâ eylemiş olduklarını bu bâbda bir misâl-i muknî olarak zikr ederiz.

Zâten mekteb mezunları ileride bu gibi müessesâta mürâcaattan ziyâde inşallah mülkümüzde inkişâf eyleyecek sâir bin türlü meşâgil-i iktisâdiyeye iştirâk ve belki bizzat te'sîs-i umûr eyleyeceğinden şimdilik arzu olunan kayd-ı nizâmî ile şu mümeyyizlik usûlünün vaz'ından maksat ebeveyne şevk vermekten ibârettir.

İşte mektebimizin ıslâh ve tecdîdi için vârid-i hâtırımız olan mevâddın bervech-i bâlâ tahrîrine ve bu vesile ile te'mîn-i hissiyât-ı ihtiramkârânemize mübâderet eyledik" (Servet-i Fünûn, 21 Ocak 1915: 162-163).

3.2. "Ticâret Mekteb-i Âlisi Serbest Ticâret Dersleri"

"Bir memleketin menâbi-i servetinden biri de mâlûm olduğu üzere ticârettir. Bunda terakkîye ne kadar çalışsak sezâdır. Fakat şunu da bilmeliyiz ki ticâret yalnız sermaye ve sa'ye muhtaç değil, bunlar derecesinde ve belki

daha ziyâde ticârette bilinmesi elzem olan şeyleri tahsile tevakkuf eder. Bugün ticârette terakkî eden milletleri nazar-ı îtibâra alsak görürüz ki onlarda tahsîl-i ticârîye pek ziyâde îtinâ edilmiş, birçok ticâret mektepleri açılmış, ticâret dersleri te'sîs edilmiş ve herkesin seviye, malûmâtına göre terbiye ve tahsîl-i ticârîsi taht-ı te'mîne alınmıştır. Son zamanlarda bizde Maârif Nezâret-i Celilesince masrûf olan himmet cidden mucîb-i şükrândır. Çünkü bazı yerlerde yeni baştan ticâret idadîleri açıldığı gibi levâ idadîlerinde dahi umûmen ticâret şubeleri küşâd edilmiş ve Ticâret Mekteb-i Âlîsine bir kısım tâlî ilâvesine karar verilmiştir. Bunlar hakîkaten ihtiyâcımıza hizmet edecek teşebbüsâtandır. Fakat bunlardan, tahsile hasr-ı nefis eden şakirdân ve gençlerimiz müstefîd olabilir. Halbuki zâten âlem-i ticârete ve ahz ve îtâyâ atılıp da kâfi derecede hâiz-i mâlûmât olmayanlara işlerine sekte vermeyecek tarzda günün münâsib zamanlarda ders okutmak ve bu vecihle onların yardımına yetişmek lâzımdı. Bunu dahî Nezâret müşarûnileyha daha evvel nazar-ı îtibâra almıştır. Zîrâ bundan beş ay evvel Ticâret Mekteb-i Âlîsinde sabahları birer saat serbest ticâret dersleri te'sîs olunduğu gazete sütunlarında derc edilmişti. O zamandan beri buna dâir yeni bir şey yazılmadı ise de mektebin mütehasıs muallimleri kemâl-i ciddiyet ve îtinâ ile vazîfelerine devâm ederek yüze karîb müdâvimlere Hesâb-ı Ticârî, Usûl-i Defterî ve Mâlûmât-ı Ticârîyede bilinmesi derece-i vücûbda olan bahisleri amelî ve tatbîkî bir sûrette okuttular. Mezkûr dershaneye devâm eden efendiler bu lütfun kadrini teslim ederler. Hitâm bulmak üzere devre müdâvimlerinden muvaffak olanlar için açılacak olan kezâlik beş aylık devre-i intihâiyede kendilerine daha vâsî mâlûmat verilecektir. Ancak böyle hayırlı bir teşebbüsün bir defaya münhasır kalmaması temennî olunurdu ve nitekim öyle olmuştur. Çünkü devre-i ibtidâiyenin Mart ibtidâsında yeniden açılacağı ve şimdiden kayda mübâşeret edildiği gazetelerin ilân kısmında görülmüştür. İşte tüccâr ve dükkâncularımıza bu büyük fırsatı fevt etmemelerini ve teennî ile hareket edip de derslere mübâşereti müteâkib fâidesiz mürâcaatta bulunmamalarını yani Mart'a kadar şitâb eylemelerini hâlisâne tavsiye etmeyi uhdemize müterettib bir vazîfe olarak telakkî ederiz” (Servet-i Fünûn, 25 Şubat 1915: 254).

3.3. “İstanbul Ticâret Mekteb-i Âlîsi”

Haftalık Servet-i Fünûn, 1233 numaralı ve 8 Kânûnusânî 1330 tarihli nüshasında, “Ticâret Mekteb-i Âlîsinin Islâhı ve Maârif Nezâret-i Celîlesinin Himmeti” sernâmesi altında bir fıkra derc etmiş idi. Teâliyât-ı müstakbelimizin mißtâhı ticâret, zirâat ve sanâatımızın inkişâfında olduğu berkat'iyet-i riyâziye taayyün etmiş ve düstûr Hükûmet-i Osmaniye'ce kabûl buyurulmuştur. İnkişâf-ı iktisâdîmizi te'min için lâzım gelen en mühim unsur ulûm-ı ticariyede kesb-i rûsûh etmiş gençlerdir, bunları da yetiştirecek müessese Ticâret Mekteb-i Âlîsidir. Mektebin şu ihtiyâcı temin eyleyecek bir hâle ifrâğı bilhassa Maarif Celilesince gâyet mültezem bulunmasıyla erbâb-ı

ih-tisâs davet edilerek bir komisyon teşkil edilmiş idi. Yukarıda zikrettiğimiz nüshamızda bu komisyonun tanzim eylemiş olduğu raporun sûreti de neşr olunmuş idi. Rapor Nezaret-i Celilece tasvib buyrulurarak, ıslâhâtın icrâsı ve tatbikâtına müteallik program ve tâlimâtın ihzârı için komisyonun devâm-ı mesâisi de tensib edilmiş idi. Bugün, işte bu mesâinin mahsûlü olarak vücûda getirilmiş olan ve memleketimizde pek mühim bir inkişâf-ı iktisâdiye bâdî olacak bulunan programı enzâr-ı takdir ve dikkate arz ediyoruz:

1-Ticâret Mekteb-i Âlisi Kısım-ı Evvel ve Kısım-ı Sâni olmak üzere iki devreye münkasimdir. Kısım-ı Evvel'in müddet-i tadrîsiyesi üç senedir. Bu kısma Mekâtib-i Sultâniye devre-i evvelisini veya Mekâtib-i İdâdiyenin ticâret, sanâyî, zirâat ve umûmî şubelerinden birisini ikmâl eden veya bu derece mâlûmâtı hâiz ve sinni on altıdan dîn ve yirmiden efvûn olmayan talibîn kabul olunur. Şerâit-i sâire Ticâret Mektebi talimatnâme ve nizamnâmesinde muharrer şerâittir.

2-İşbu kısma mülhâk şubeler bervech-i âtidir: Meslek Şubesi, Serbest Ticâret Dersleri Şubesi

3-Kısım-ı Sâni'nin müddet-i tahsîliyesi üç senedir. Bu kısma Kısım-ı Evvel mezunlarıyla Mekâtib-i Sultâniye ve Âliye mezunlarından lisân-ı ecnebî ile tadrîs olunacak dersi tâkib edecek sûrette bilmuâyene ehliyeti sâbit olan ve sinnleri on dokuzdan dîn ve yirmi altıdan efvûn olmayan şâkirdân kabul olunur. Şerâit-i sâire Ticâret Mektebi talimatnâme ve nizamnâmesinde muharrer şerâittir.

4-Kısım-ı Evvel'de tadrîs edilecek ulûm ve fünûn bervech-i âtidir: Türkçe, Fransızca, Almanca, Usûl-i Muhâsebe, Mâlûmât-ı Ticâriye, Banka ve Sigorta Muhâsebesi, Sanâyî-Zirâat-Ticâret Muhâsebesi Tatbikâtı, Emtia-i Ticâriye, Kimya ve Emtia Tağşîşâtı, Fizik, Hüsn-i Hat, Daktilografi, İlm-i İktisâd, İhsâiyât ve Usûl-i Mâliye, Hesâb-ı Ticârî, Riyâziye, Coğrafya-yı Umûmî-Osmânî-Ticârî, Mâlûmât-ı Hukûkiye, Resim, Terbiye-i Bedeniye, İstenografi.

5-Kısım-ı Sâni'de tadrîs olunacak sınıf-ı müşterek ve üçüncü sınıf "Ticâret ve Şehbenderlik" "Ticâret ve Banka" "Ticâret ve Sanâyî" şubesi olmak üzere üç şubeye tefrik olunmuştur.

6-Kısım-ı Sâni'de tadrîs olunacak ulûm ve fünûn bervech-i âtidir: Nazariyât-ı İktisâdiye, İktisâd-ı Ticârî, Sınâi ve Zirâi Sigortalar, Nakliyât ve Târifeler, Târih-i Ticârî, Coğrafya-yı İktisâdî, Usûl ve Kavânîn-i Mâliye, Bütçe ve Usûl-i Muhâsebe-i Umûmiye, İstatistik (Umûmî ve Tatbikî), Hesâb-ı Ticârî, Hesâb-ı Mâlî ve Sarrâfi, Riyâziyât-ı Mâlî, İlm-i Muhâsebe, Ticâret-i Berriye ve Bahriye Kânûnları, Kavânîn-i Sanâiye-Zirâiye-Mâdeniye, Hukûk-ı Esâsiye ve İdâre, Mukâyeseli Kavânîn-i Ticâriye, Emtia-i Ticâriye, Fransızca, Almanca, Türkçe, Usûl-i Muhâsebe Tatbikâtı, Daktilografi, İstenografi,

Hukûk-ı Medeniye, Mâlî Piyasalar ve Banka Siyâseti (Ticâret ve Banka Şubesinde), Banka Tatbîkâtı (Ticâret ve Banka Şubesinde), Teşkilât-ı Siyâsiye-i Düvel (Ticâret ve Şehbenderlik Şubesinde), Hukûk-ı Düvel (Ticâret ve Şehbenderlik Şubesinde), Nizâmât-ı Şehbenderiye (Ticâret ve Şehbenderlik Şubesinde), Sanâyi ve Zirâat Tatbîkâtı (Zirâat ve Sanâyi Şubesinde), Tahlîlât-ı Kimyeviye (Zirâat ve Sanâyi Şubesinde), Teknoloji (Zirâat ve Sanâyi Şubesinde).

7-Meslek Şubesi: Meslek şubesine, hizmet-i maksûre hakkını bahş eden bir mektebden mezun ve sinnleri yirmi ile otuz beş arasında bulunan efendiler kabûl olunur.

8-Meslek şubesinde müddet-i tahsîl bir senedir ve iki kısma ayrılmıştır: Birinci Kısım, müdâvimleri mektebin talebesinden ma'dûd ve haftada asıl mekteb talebesi gibi devama mecbûr olan kısımdır. İkinci Kısım, müdâvimleri bir ticârethâneye müdâvim ve haftada on iki saat mektebde buluncak müdâvimîne mahsûs kısımdır.

9-Birinci Kısımda: Fransızca, Fransızca Muhâberât, Mâlûmât-ı Kânûniye, Mâlûmât-ı Ticâriye, İlm-i Muhâsebe ve Tatbîkâtı, Türkçe Muhâberât, İktisâd, Emtia-i Ticâriye Tedkîkâtı, Hesâb-ı Ticârî. İkinci Kısımda: Fransızca Muhâberât, Mâlûmât-ı Kânûniye, İlm-i Muhâsebe Tatbîkâtı, Hesâb-ı Ticârî, Türkçe Muhâberât. “Bu derslerin müfredâtı Zeyl 3'te muharrerdir.”

10-Serbest Ticâret Sınıfları: Bu sınıflar da iki şubeye münkasimdir. Birinci şube tahsîl-i ibtidâiyi ikmâl etmiş 14 ile 18 sinnindeki tâliblere mahsûstur. Bu kısmın müddet-i tahsîliyesi üç senedir.

11-İkinci şubeye sinnleri on yediden dún olmayan efendiler kabûl olunur. Bu kısmın müddet-i tahsîliyesi bir senedir ve haftada müddet-i devâm on iki saattir. İşbu sınıflarda bervech-i âti fûnûn tadrîs olunur: Türkçe, Fransızca veya Almanca, Hesâb-ı Ticârî, Mâlûmât-ı Ticâriye, Tatbîkât, Defter Tutmak Usûlü, Coğrafya, Hat.

“İşbu bilumûm derslerin müfredâtı derdest-i tab' olub tâlib olanlara mektebce tevzî edilecektir” (Servet-i Fünûn, 7 Ekim 1915: 334-335).

4. SONUÇ

Osmanlı-Türk basınının önemli figürlerinden biri olan Servet-i Fünûn'un Ticaret Mektebini köşelerine taşıması bu konuya olan duyarlılığının bir göstergesidir. Ayrıca Servet-i Fünûn, devletin özellikle Türk ve Müslüman vatandaşları ticarete ve ticaret eğitime yönlendirme çabasına yardımcı olmaktadır. Bu çaba, Servet-i Fünûn'un 21 Ocak 1915 tarihli yazısındaki Ticaret Mektebi hakkında olumlu yorumlarında ve zamanın Eğitim Bakanlığı

tarafından kurulan komisyonun mektep hakkındaki tespitleri içeren raporuna yer vermesindeki tavrında çok net bir şekilde görünmektedir. Servet-i Fünûn'un uzman görüşlere yer veren raporu da, Ticaret Mektebi konusunda toplumun bilgilendirilmesi/bilinçlendirilmesi amacıyla aynen yayınladığı ifade edilebilir.

Servet-i Fünûn 25 Şubat 1915 tarihli yazısında, Ticaret Mektebi bünyesinde ticaret bilgilerini öğrenmek isteyenlerin katılması için düzenlenen serbest ticaret derslerinin önemi vurgulanmaktadır. Ticaret Mektebinin sadece öğrencilerin değil, işyeri sahipleri ve ticarete ilgili vatandaşların nezdinde de kıymetinin artırılması çabası göze çarpmaktadır.

24 Eylül 1915 tarihli yazıda ise, 21 Ocak 1915 tarihli yazının içeriğinde bulunan raporun uygulamaya konulduğu ve bu durumun ticaret eğitiminin daha iyi olması adına çok olumlu bir gelişme olduğu belirtilmektedir. Ayrıca raporun sonucunda hazırlanan ders programının genel bir görünümü okuyucularla paylaşılmaktadır.

Sonuç olarak bu üç yazı, Servet-i Fünûn Mecmuası'nın Ticaret Mektebinde eğitim görmenin gerekliliği konusunda, özellikle Türk-Müslüman halkı bilinçlendirmek için çabaladığının önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Andı, K. (2006). “*Servet-i Fünûn Mecmuası*”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 7: 533-544.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA) A.AMD. 350-10.
- Baykan, M., Aytuna, F., Celen, B. (Editörler), (2007). *Loncadan Oda'ya-İstanbul Ticaret Odası'nın 125. Yılı Anısına*, Muka Matbaa, İstanbul.
- Çankaya, A., (1968/1969). *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, 3. Cilt, Mars Matbaası, Ankara.
- Ebüzziya, Z. (1989). “*Ahmet İhsan Tokgöz*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: Cilt: 2: 94-95. Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., İstanbul.
- Erdem, Y. T. (2011). Prof. Dr. Yahya Akyüz'e Armağan, Öztürk, C. ve Fındıkçı İ. (Editörler), Çolak, K. (Yardımcı Editör) içinde “*II. Abdülhamid Döneminde Ticaret Eğitimi*”, 641-657, Pegem Akademi, Cantekin Matbaası, Ankara.
- Ergin, O. (1977). *Maarif Tarihi*, Cilt 3-4, Eser Matbaası, İstanbul.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1946). *Türkiye'de İktisat Tedrisatı Tarihçesi ve İktisat Fakültesi Teşkilatı*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi-İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Yayınları, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.

- Güvemli, O. (2003). *İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Tarihi*, Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- Mardin, Ş. (2010). Siyasal ve Sosyal Bilimler-Makaleler-2 içinde “*Türkiye’de İktisadi Düşüncenin Gelişmesi (1838-1918)*”, 51-115, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Parlatır, İ. (2009). “*Servet-i Fünûn*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: Cilt: 36: 573-575, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, İstanbul.
- Servet-i Fünûn. (1915). “*Mülkümüzde Ticâret ve Sanâyi Meslekleri-Ticârette, Sanâyide Bigâneliğimiz-Ticâret Mekteb-i Âlisinin Islâhı-Maârif Nezâretinin Himmeti*”, 21 Ocak, 48/1233, 162-163.
- Servet-i Fünûn. (1915). “*Ticâret Mekteb-i Âlisi Serbest Ticâret Dersleri*”, 25 Şubat, 48/1238, 254.
- Servet-i Fünûn. (1915). “*İstanbul Ticâret Mekteb-i Âlisi*”, 7 Ekim, 49/1269, 334-335.